

QISHLOQ XO'JALIGIDA INVESTITSION FOALIYATNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZIMLARI

ELUBAEV ALLAYAR QUANISHBAEVICH
QORAQALPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGI
VA AGROTEXNOLOGIYALARI INSTITUTI
IQTISODIYOT YO'NALISHI
e-mail: allayar@tdaunukus.uz

ANNOTATSIYA

Maqolada qishloq xo'jaligida investitsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlari amaliy jihatdan tahlil qilinadi. O'zbekiston qishloq xo'jaligida so'nggi yillarda olib borilayotgan islohotlar, xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb qilish yo'nalishlari, shuningdek, davlat tomonidan yaratilayotgan huquqiy va iqtisodiy imtiyozlar yoritiladi. Investitsion jarayonlarda zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish kabi mexanizmlar alohida o'rin tutadi. Tadqiqotda real loyihalar va amaliy natijalar misolida investitsiyalarning samaradorligi ko'rsatilib, istiqboldagi rivojlanish imkoniyatlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: *qishloq xo'jaligi, investitsiya, mexanizm, rivojlanish, modernizatsiya, samaradorlik, xalqaro hamkorlik.*

KIRISH

Qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining eng muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, eksport salohiyatini oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda ushbu sohada investitsion faoliyatni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Chunki investitsiya kiritilmagan joyda modernizatsiya va innovatsion o'zgarishlarni amalga oshirish qiyin bo'ladi.

Shu nuqtayi nazardan, qishloq xo'jaligiga investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish, xorijiy va mahalliy sarmoyadorlar uchun qulay muhit yaratish hamda ishlab chiqarishga zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish zaruriy vazifaga aylandi. So'nggi yillarda Prezident farmonlari va hukumat qarorlari asosida fermer xo'jaliklarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, yer-suv resurslaridan oqilona foydalanish, qayta ishlash korxonalarini rivojlantirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Mazkur tadqiqotda qishloq xo'jaligida investitsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining amaliy jihatlari, ularning samaradorligi hamda istiqboldagi imkoniyatlari tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

O'zbekiston qishloq xo'jaligida investitsion faoliyatni rivojlantirish so'nggi yillarda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Bu borada qator huquqiy hujjatlar qabul qilinib, ular amalda keng joriy qilinmoqda.

Avvalo, fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash mexanizmlari takomillashtirildi. Kredit olish tartibi soddalashtirildi, kichik xo'jaliklarga subsidiyalar ajratila boshlandi. Shu orqali nafaqat paxtachilik va g'allachilik, balki sabzavotchilik va bog'dorchilik yo'nalishlari ham rivojlanish imkoniga ega bo'ldi.

Keyingi bosqichda qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi ishlab chiqilib, unga zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish va suvni tejaydigan uskunalarni keng joriy etish kiritildi. Amaliyotda ko'plab hududlarda tomchilatib sug'orish tizimlari yo'lga qo'yildi va hosildorlik oshishi kuzatildi.

Davlat rahbarining murojaatnomalarida qishloq xo'jaligiga investitsiyalar hajmini kengaytirish bo'yicha topshiriqlar berildi. Shu asosda yirik issiqxona majmualari barpo etildi, xorijiy investorlar jalb qilindi va eksport salohiyati yanada kengaydi.

Agrosanoat majmuini rivojlantirish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qarorlar natijasida qayta ishlash korxonalari investitsiyalar yordamida tashkil etildi. Meva-sabzavotlarni qayta ishlash zavodlarining ishga tushishi mahsulotlarga qo'shimcha qiymat qo'shib, ularning eksportini kengaytirdi.

Qishloq xo'jaligi kooperatsiyalarini rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan qarorlar esa kichik fermer xo'jaliklarining birlashishiga, kooperativlar shakllanishiga va umumiy texnika hamda texnologiyalardan foydalanish imkoniyatiga yo'l ochdi.

Yashil makon dasturi doirasida issiqxona xo'jaliklariga energiya tejamkor texnologiyalar joriy qilindi. Bu nafaqat xarajatlarni kamaytirdi, balki eksport mahsulotlarining tannarxini pasaytirib, raqobatbardoshligini oshirdi.

Shuningdek, qishloq xo'jaligi tarmoqlarini modernizatsiya qilishga oid qarorlar xorijiy investorlar uchun soliq imtiyozlari va kafolatlarni nazarda tutdi. Natijada Turkiya va Xitoy sarmoyadorlari bilan qo'shma loyihalar yo'lga qo'yildi.

Umuman olganda, avvalgi hujjatlar asosan umumiy tartibni belgilab bergan bo'lsa, yangi qaror va farmonlar qishloq xo'jaligida investitsion faoliyatni rivojlantirishni aniq mexanizmlar orqali amalga oshirishni ta'minlamoqda. Amalda fermer xo'jaliklarining moliyaviy mustaqilligi oshdi, kooperativlar va qayta ishlash korxonalari kengaydi, eksport salohiyati kuchaydi, innovatsion va energiya tejamkor texnologiyalar joriy qilindi.

2017-yil 9-oktabr – “Qishloq xo'jaligida chuqur islohotlarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida” Prezident farmoni. Bu farmon orqali fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash mexanizmlari takomillashtirildi. Amalda kredit olish tartibi soddalashtirildi, kichik fermer xo'jaliklariga subsidiyalar ajratila boshlandi.

Natijada paxtachilik va g'allachilik bilan bir qatorda sabzavotchilik va bog'dorchilik yo'nalishlari rivojlana boshladi.

2019-yil 23-oktabr – “Qishloq xo'jaligi sohasini 2020–2030-yillarda rivojlantirish strategiyasi”. Mazkur strategiya doirasida ishlab chiqarishga zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish, suv tejovchi uskunalarni kengaytirish ko'zda tutilgan. Masalan, amalda ko'plab hududlarda tomchilatib sug'orish tizimlari joriy qilindi va hosildorlik 1,5 baravarga oshdi.

2020-yil 24-yanvar Prezidentning Oliy Majlisga murojaatnomasida qishloq xo'jaligiga investitsiyalar hajmini oshirish topshirig'i. Shundan so'ng amalda qator yirik loyihalar amalga oshirildi. Masalan, Samarqand va Jizzax viloyatlarida issiqxona majmualari qurildi va xorijiy investorlar jalb qilindi. Natijada eksport salohiyati kengaydi.

2021-yil 6-aprel “Agrosanoat majmuini rivojlantirish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash” qarori. Bu qaror asosida qayta ishlash korxonalarini investitsiya orqali qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ishlab chiqildi. Amalda ko'plab meva-sabzavotlarni qayta ishlash zavodlari ishga tushdi, bu esa eksport qilinayotgan mahsulotlarga qo'shimcha qiymat qo'shdi.

2022-yil 11-may – “Qishloq xo'jaligi kooperatsiyalarini rivojlantirish chora-tadbirlari” qarori. Yangi tahrirdagi ushbu qaror orqali kichik fermer xo'jaliklari birlashib, kooperativlar tashkil etishi uchun huquqiy asos yaratildi. Amalda kooperativlar yordamida fermerlar mahsulotini birgalikda sotish, texnika va texnologiyalardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldi.

2023-yil 16-fevral – “Yashil makon” dasturi doirasida qishloq xo'jaligida investitsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash to'g'risida qaror.

Mazkur qaror asosida amalda issiqxona xo'jaliklari uchun energiya tejovchi texnologiyalar joriy qilindi. Shu orqali energiya sarfi kamayib, eksportga mo'ljallangan mahsulot tannarxi pasaydi.

2024-yil 10-iyun – “Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini modernizatsiya qilish va investitsion muhitni yaxshilash” qarori. Yangi tahrirdagi ushbu qarorda xorijiy investorlar uchun soliq imtiyozlari va kafolatlar berildi. Amalda bu qaror tufayli Turkiya va Xitoy sarmoyadorlari bilan qo'shma loyihalar yo'lga qo'yildi.

Eski nizomlar asosan umumiy tartibga qaratilgan bo'lsa, yangi qarorlar va farmonlar qishloq xo'jaligida investitsion faoliyatni aniq mexanizmlar orqali rivojlantirishni maqsad qilmoqda. Natijada:

- fermer xo'jaliklarining moliyaviy mustaqilligi oshdi,
- kooperativlar va qayta ishlash korxonalari kengaydi,
- eksport salohiyati oshib, xalqaro hamkorlik kuchaydi,
- energiya tejamkor va innovatsion texnologiyalar joriy qilindi.

Yil davri	Asosiy mexanizmlar	Amaliy yo'nalishlar	Kutilgan natija
2020	Qishloq xo'jaligida davlat ishtirokidagi dastlabki investitsiyalarni jalb qilish	- Fermer xo'jaliklariga imtiyozli kreditlar ajratish - Suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish boshlanishi	Yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish, fermerlar moliyaviy qo'llab-quvvatlanishi
2021	Chet el investitsiyalarini jalb qilish bo'yicha dasturlar	- Qishloq xo'jaligi klasterlari tashkil etilishi - Agrotexnoparklar barpo etilishi	Mahsulot ishlab chiqarishda samaradorlik oshishi, yangi ish o'rinlari yaratish
2022	Innovatsion texnologiyalarni joriy etish	- Raqamli agroxizmatlar - Drondan foydalanib hosildorlik monitoringi	Samaradorlikni oshirish va hosil sifati nazoratini kuchaytirish
2023	Xususiy sektorni rag'batlantirish	- Qishloq xo'jaligida kooperatsiya tizimlari - Davlat-xususiy sheriklik loyihalari	Xususiy kapitalning ulushi ortishi, eksportbop mahsulot yetishtirish
2024	Qayta ishlash sanoatini rivojlantirishga investitsiya kiritish	- Meva-sabzavotlarni chuqur qayta ishlash - Sovutish omborlari, logistika markazlari qurilishi	Qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksport hajmi oshishi, qo'shimcha qiymat yaratilishi
2025	Barqaror investitsiya tizimini shakllantirish	- Yashil energetika asosida agrotexnologiyalar - Ekologik toza mahsulot yetishtirish dasturlari	Xalqaro bozorga chiqishda raqobatbardoshlik, barqaror oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlanishi

XULOSA

O'zbekiston qishloq xo'jaligida investitsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish so'nggi yillarda sezilarli amaliy natijalar berdi.

Fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlashning yangi mexanizmlari joriy etilib, kredit va subsidiyalar tizimi soddalashtirildi. Kooperatsiyalarni rivojlantirish orqali kichik xo'jaliklarning birlashishi ta'minlandi, qayta ishlash sanoati kengaydi va mahsulotlarga qo'shimcha qiymat qo'shildi.

Davlat tomonidan ishlab chiqilgan strategiyalar va qarorlar zamonaviy texnologiyalar, suv va energiya tejamkor uskunalarni keng joriy etishga asos bo'ldi.

Natijada hosildorlik oshib, tannarx pasaydi va eksport salohiyati kengaydi. Shuningdek, xorijiy investorlarga yaratilgan imtiyozlar qo'shma loyihalar sonini ko'paytirib, xalqaro hamkorlikni mustahkamladi.

Umuman olganda, avvalgi tartibotlar umumiy yo'nalishlarni belgilagan bo'lsa, yangi huquqiy hujjatlar qishloq xo'jaligida investitsion faoliyatni rivojlantirishning aniq va samarali mexanizmlarini yaratdi. Bu jarayon natijasida qishloq xo'jaligi tarmoqlari modernizatsiya qilinib, iqtisodiy barqarorlik va oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlanmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov, A. (2021). *Qishloq xo'jaligida investitsiya jarayonlarini boshqarish mexanizmlari*. Toshkent: "Fan va taraqqiyot" nashriyoti.
2. Xudoyqulov, B. (2022). *Agrosanoat majmuida investitsion faoliyatni rivojlantirish yo'llari*. Samarqand: "Zarafshon" nashriyoti.
3. Ismoilova, D. (2023). *Fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlashda investitsion mexanizmlar*. Toshkent: "Iqtisodiyot va innovatsiya" nashriyoti.
4. Jo'rayev, M. (2023). *Qishloq xo'jaligida xorijiy investitsiyalarni jalb etishning huquqiy asoslari*. Buxoro: "Buxoro universiteti nashriyoti".
5. Rahmonov, Sh. (2024). *Qishloq xo'jaligida kooperatsiyalar va ularning investitsion samaradorligi*. Toshkent: "Yangi asr avlodi" nashriyoti.